

TMV LF JS 2020

Příklady proměn a nových perspektiv složek výchovy

V oblasti výchovy vědní (vědecké a jazykové)

- utváření syntetického pohledu na svět,
  - rozvoj systémového a kritického myšlení
  - schopnosti stále se odpovědně učit,
  - být aktivní v přístupu ke světu a dokázat odhalovat souvislosti,
  - komunikace v různých jazycích,

-
- dovedností vést dialog, věcně diskutovat, argumentovat, hájit své názory a postoje, naslouchat,
  - učit se společně hledat řešení problémů nenásilně, ale asertivně, překonávat překážky na základě důvěry, spolupráce a tolerance., flexibilitnost a dynamičnost,
  - osvojování funkční gramotnosti.

Ve sféře pracovní (technické a ekonomické)

- rozvoj pracovní kultury
- otázka hodnoty lidské práce
- vnímat problémy a úkoly světa práce v složitých podmínkách pracovního trhu (utilitární aspekty + antropologický význam lidské práce)
- vhled do ekonomických, ekologických i estetických otázek světa techniky
- rozvoj tvořivosti
- otázka vztahu učení a práce (koncept celoživotního učení).

V okruhu výchovy mravní

- utváření vztahů mezi lidmi a mezi lidmi a prostředím,
- respekt k lidským právům, k sociální spravedlnosti, ke kulturní odlišnosti států i občanů,
- vlastní stanoviska ke globálním problémům lidstva (ochraně životního prostředí, důsledkům rasové, etnické, náboženské nesnášenlivosti, rozporným důsledkům vědy a techniky...) z humanistických pozic.

-
- význam **hodnot**, angažovanost **pro udržení přírody a životního prostředí**, role **mezilidských vztahů a solidarity** X **zbožnění konzumu, bezohledný egoismus, nepoctivost a podvody, touha po svobodném životě bez závazků, nezájem o věci veřejné,**
  - podpora dovedností demokratického chování, zájmu o věci veřejné, realizace principu aktivní občanské participace, občanské spoluúčasti a rozvíjení pocitu spoluodpovědnosti za řešení problémů.

Multikulturní výchova

- seznamování s **tradicemi a rozmanitostí** ostatních světových kultur,
- uvědomování si **hodnoty a přínosu vlastní kultury** do celkového kulturního dědictví,
- podporovat **originalitu a svébytnost**, vědomí národní identity na základě **znalostí vlastních tradic**,

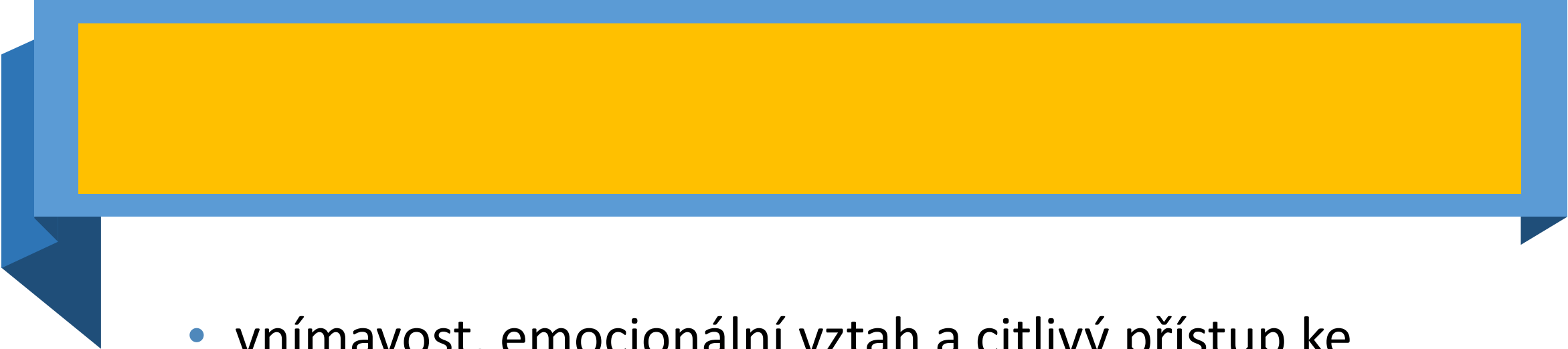

- posilování společenské **solidarity**,
- rozvíjení smyslu pro odlišnosti jiných kultur, pěstování tolerance.
- Uplatňování **multikulturních aspektů ve výchově** znamená naplňovat požadavek **učit se „žít společně,, a „žít s ostatními,,** (srv. Zpráva UNESCO 1997, s. 53-54).

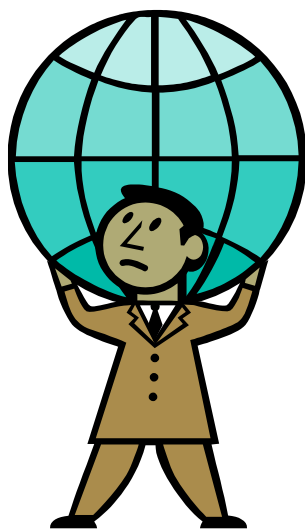
V oblasti výchovy estetické

- **Umění jako specifický způsob poznání a komunikace.**
- posilování role umění x vlivy **povrchní pseudokultury**, šířené médií;
- **jednostranný ekonomismus**, jednostranně konzumní životní styl;
- vzájemné vztahy **vědeckého a estetického osvojování skutečnosti**, racionálního a emocionálního prožívání v pojetí učiva.

-
- vnímavost, emocionální vztah a citlivý přístup ke světu;
  - pozitivní city v chování, jednání a prožívání životních situací, cit pro soulad, harmonii, vyváženost; smysl pro krásu, vkus, účelnost;
  - kultivovat své potřeby a projevy;

-
- nazírat a hodnotit vztahy a jevy v přírodě a společnosti z estetického hlediska;
  - chápat bohatství a složitost citového života;
  - vést k ohleduplnému, vnímavému a citlivému vztahu k lidem, k přírodě a ke kulturním a etickým hodnotám;
  - otevřeně a kultivovaně projevovat své city v chování a jednání a vyjadřovat svůj prožitek;

-
- vlastní estetické činnosti v projevu výtvarném (kreslit, malovat, modelovat), hudebním (zpívat a hrát na nástroj), slovesném (výrazně číst, recitovat, dramatizovat, vyprávět).

Ve sféře **tělesné** (zdravotní a pohybové)

- posílení **osobní odpovědnosti** za své zdraví;
- akcent na výchovu ke zdravému životnímu stylu, zejména oblast **prevence** proti drogovým, herním a jiným závislostem apod.

Environmentální výchova

- směřuje jednoznačně k **překonání primitivně egocentrických, sebestředných názorů a preferencí hodnot,**
- *podílí se na nové duchovní integraci člověka, jehož vřazuje do celku přírody a kultury,*
- usiluje o zastavení a zvrácení dosavadního způsobu poškozování přírody.

Nové **kulturní obsahové principy:**
hodnotová priorita přírody pro lidský život, závislost člověka na přírodě a požadavek ekologizace duchovní a materiální kultury.

Východiska aneb nač reagujeme

- Vzdělávací systém přispívá k prohlubování dnešní globální ekologické krize.
- Kultura (civilizace) (vč. duchovní kultury, tj. i systému vzdělávání) není tak „*pravdivá, vznešená a člověka ochraňující*“ (Šmajs 2008).
- Kvalita (environmentální) výchovy nabývá značného významu pro budoucnost naší planety.

Vzdělávací systém přispívá k prohlubování dnešní globální ekologické krize

Vzdělání jako formativní faktor lidské **osobnosti** i utváření **kulturního systému**.

Vzdělávání:

- prezentuje kulturu nekriticky;
- příroda není **prioritou**; přednost má **člověk** s jeho přáními, touhami a cíli;
- příroda jako „*objekt, materiál, zdroj*“;
- **důsledky civilizace** marginalizovány nebo přehlíženy;
- nedostatečně tematizován protiklad (konflikt anebo vztah) **kultury a přírody** (Višňovský, 2009, s. 46).

Překonávání **manipulativního nahlížení** na přírodu i lidskou společnost, tzn., že:

- „**ovládání** přírody je člověku právoplatně předurčeno;
- neomezená "vláda nad přírodou" je dobrá;
- **neomezený** růst ekonomiky, bezohledná exploatace v zájmu krátkozrace pojatého prospěchu jsou přirozené;
- materiální pokrok je naším právem...“

Jsme velice mocní a máme tendenci obejít bezpečnostní mechanismy přírody“; „hodně toho spotřebujeme“, jsme nároční a hledáme „životní naplnění v hmotném hromadění, v konzumerismu“ (Kohák 1993, s. 105).

Páteří výchovy v novém tisíciletí → průřezové téma v RVP
ZV; integrativní, komplexní charakter (oblast přírodovědná
společenskovední + technická + esteticko-výchovná) →
holistický, systémový přístup;

Environmentální přístup ke vzdělávání

Proměna vzdělávacího kurikula v intencích EV *nové kulturní obsahové principy*

- od orientace **abiotické a protipřírodní** přejít k orientaci **biotické a propřírodní** („od vlády nad přírodou k životu ve shodě s přírodou“); od **lidské nadřazenosti nad přírodou** k „**lidské vřazenosti do přírody**“ (ŠMAJS 1995).
- od **převahy dílčích informací** a pasivního přijímání poznatků k rozvoji **evolučního a systémového myšlení** prostřednictvím znalostí a porozumění ekosystémům, včetně vlivů lidské činnosti na životní prostředí;
- od **axiologicky arogantního antropocentrismu a mechanistické interpretace skutečnosti** k výchově **ekologicky odpovědného občana**; odolávat hypertrofii civilizačních momentů v podobě diktátu módy, sugescie reklamy.

-
- ✓ vytváření **pozitivní perspektivy světa** a nekompromisní odmítání vulgarizovaných, jednostranných pohledů na realitu; emocionálně až sentimentálně laděných omezení a zákazů, spojených s katastrofickou vizí zániku lidské existence;
  - ✓ **poznávání vlastního regionu**, upevňování vazeb na kulturní a duchovní tradice lokálního společenství (*oblast zvyšování vnitřní motivovanosti*);
  - ✓ morální odpovědnost při odlišování koncepce a způsobu výkladu, které vedou k **zaujímání postojů pasivních, únikových, hédonistických** nebo odpovědných a aktivních;
  - ✓ **obezřetnost**, nepodceňování přírodních zákonitostí;
  - ✓ trvalá snaha po odpovědném a přiměřeném rozhodování i jednání.
-
-
-
-

Shrnutí aneb jak přispět k „síle učitelova přesvědčení, jeho živého příkladu a každodenního chování“.

Prezentace svět a jako celku (nic nežije izolovaně, život je vždy „vztahování k ostatním“ v procesu vzájemné závislosti).

- Uvědomění si hodnoty přirozeného systému „o sobě“; konfliktu přírody a kultury, vč. nezamlčování destruktivní role kultury vůči Zemi a cest řešení.
- Možnosti k přemýšlení o zásadních otázkách existence, o odcizení, odpovědnosti, o mezích využívání přírody.
- Dostatek prostoru k reflexi, k pojmenování jevů či dějů, které prožívají, podpora jejich vnitřní aktivity, stálého hledání a proměny – aby se žádoucí hodnoty staly součástí vnitřního světa učitelů.
- EV je „více o tom, jak se chovat a jak žít, než o faktografii“ (Walterová, 1997).

VÝBĚR LITERATURY

HORKÁ, H. (1996). *Teorie a metodika ekologické výchovy*. Brno: Paido.

HORKÁ, H. (2005). *Ekologická dimenze výchovy a vzdělávání ve škole 21. století*. Brno: MSD.

HORKÁ, H. (2000). *Výchova pro 21. století. Globální výchova v podmínkách české školy*. Brno: Paido.

KELLER, J., GÁL, F. & FRIČ, J. (1996). *Hodnoty pro budoucnost*. Praha: G plus G.

KOHÁK, E. (1993). Filosofické poznámky na námět ekologie. *In Lidské hodnoty a udržitelný způsob života*. Sborník. Olomouc: Univerzita Palackého, s. 105.

KUČEROVÁ, S. (1996). *Člověk – hodnoty – výchova*. Prešov: Manacon.

LIBROVÁ, H. (1994). *Pestří a zelení*. Brno: Veronica a Hnutí Duha.

- KRAJHANZL, J. (2014). *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí*. Brno: MU.
- ŠMAJS, J. (1995). *Ohrožená kultura*. Brno: Nakladatelství „Zvláštní vydání...“.
- ŠMAJS, J. (2008). *Potřebujeme filosofii přežití? Úvahy o filosofii, kultuře, poznání, vzděláním řeči a popularizaci vědy*. Brno: Doplněk.
- WALTEROVÁ, E. (1997). *Objevujeme Evropu. Kniha pro učitele*. Praha: PedF UK.
- WINTER, D. D. N. & KOGER, S. M. (2009). *Psychologie environmentálních problémů*. Praha: Portál, 2009.
- VIŠŇOVSKÝ, E. Pojem „evolučno-ontologické gramotnosti“. In Timko, M. (ed). (2009). *K problému ontologie kultury. Ekologické a sociálně ekonomické souvislosti*. Brno, Tribun EU, s. 44–49.

„Co to k čertu s tou Zemí
děláme?“ (Winter, Koger
2009)

Na „našem kousku planety“,
na učitelských fakultách,
připravujeme učitele
a vychováváme pro práci s
dětmi i dospělými.